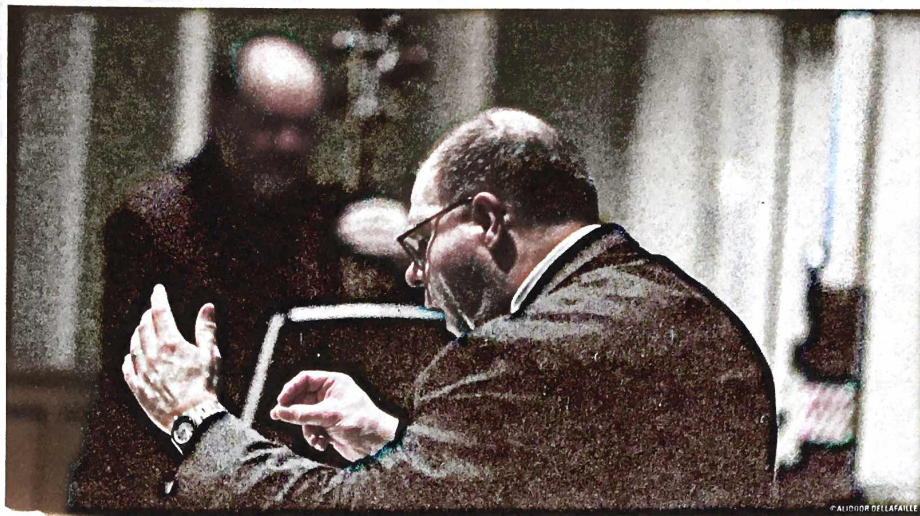

INTERVIEW MET PETER VAN HEYGHEN

Telemann velt een muzikaal laatste oordeel

Georg Friedrich Telemann heeft een fenomenaal oeuvre nagelaten. Tot op het einde van zijn leven bleef hij sleutelen aan een unieke muziektaal. Peter Van Heyghen wijdt zich met *il Gardellino* aan *Der Tag des Gerichts*, een oratorium uit 1762. Het meesterwerk getuigt van de onovertroffen inventiviteit van de Hamburgse componist.

Der Tag des Gerichts heeft als ondertitel Singgedicht mit vier Betrachtungen. Wat betekent dat? Met 'Singgedicht' verwijst de ondertitel meteen naar het libretto van Christoph Wilhelm Alers, en naar het belang van de tekst in de compositie. Een 'Betrachtung' is een aanschouwing, beschouwing, maar het begrip bevat ook de notie van een beoordeling. Alers, een jonge dichter en leerling van Telemann in Hamburg, heeft vier Betrachtungen geschreven. Het is deze tekst, gebaseerd op het laatste oordeel, die hem beroemd heeft gemaakt. Het is verrassend om te zien hoe weinig componisten zich hebben bezighouden met het thema van het laatste oordeel – ik ken in de barok enkel nog een compositie van Carissimi. Dat heeft uiteraard te maken met het feit dat er in het liturgische jaar geen plaats is voor het laatste oordeel, ook al is het thema van de eschatologie zo belangrijk voor het christelijke geloof.

Heeft elk van de vier Betrachtungen een eigen inhoud?

De eerste Betrachtung is een contemplatie over twijfel en zekerheid. Over het algemeen heeft het werk een morele boodschap en is het bijvoorbeeld interessant om te zien hoe er een verbinding wordt gemaakt tussen het geloof en het verstand, een typisch fenomeen van het protestantisme uit die tijd. De eerste Betrachtung is tamelijk statisch en er komen hoofdzakelijk allegorische figuren aan bod. Daar tegenover staat de vierde Betrachtung, als een soort dankzegging en lofbetuiging aan de machtige God. Daartussen liggen dan de tweede en derde delen, die in elkaar overlopen. Daarin valt het laatste oordeel, waar Jezus oordeelt over goed en kwaad.

Der Tag des Gerichts is een laat werk van Telemann. Hoe staat deze compositie ten opzichte van zijn andere werken?

Telemann componeerde het in 1762 – hij was toen al tachtig jaar oud! Het was een bijzonder fascinerende tijd, zowel voor de muziekgeschiedenis in het algemeen als specifiek voor de carrière van Telemann. We bevinden ons dan op de overgang van de barok naar de klassiek en Telemann heeft zijn beruchte 'Schaffenskrise' overwonnen – tussen 1740-1755 had hij een relatief dipje, ook al heeft hij toen twee volledige cantatecycli gecomponeerd. Wellicht was hij gestimuleerd door de successen die collega en vriend Händel met zijn oratoria (zoals *Messiah*) behaalde, en wilde hij zich aan een gelijkaardig genre wagen. Daarnaast werd hij geïnspireerd door de nieuwe teksten van de jonge generatie dichters en schrijvers, zoals C.W. Alers, K.W. Ramler, F.W. Zachariae ... Het zijn dichters die een nieuwe taal hebben uitgevonden, die niet meer bol staat van stijve barokpathetiek, maar net heel affectgeladen is. Die taal staat veel dicht bij een realistische beleving en heeft geen regelmatige versvoet. Telemann heeft op het einde van zijn carrière nog een nieuwe muzikale taal uitgevonden, die weliswaar rekening houdt met elementen die hij van vroeger kende. Zo is de eerste symfonia een Franse ouverture. Ook de koren zijn geïnspireerd op die van Franse componisten, maar toch blijft het allemaal typisch Telemann.

Hoe vertaalt Telemann die nieuwe taal en de affecten in de muziek?

Hij gebruikte alle middelen die hem als componist ter beschikking stonden. Op harmonisch vlak houdt hij het relatief eenvoudig, maar hij kan verrassend en heel gewaagd

moduleren. Daarnaast vermijdt hij lange melismen en ingewikkeld contrapunt. Ongeëvenaard is echter zijn onvoorstelbare melodische inventiviteit. Hij schrijft prachtige, pakkende melodieën, in een syllabische zetting, zodat de tekst duidelijk te begrijpen is. Doordat hij de onregelmatige versvoet volgt, schrijft hij dus ook onregelmatige melodieën. Er gebeuren dus onverwachte zaken, niets is voorspelbaar! Ten derde is de instrumentatie een middel om de muziek te kleuren. Hij schrijft speciale instrumenten voor, zoals de oboe d'amore en de viola da gamba. Ook de combinaties van de instrumenten onderling zijn heel bijzonder. Zo heb je een accompagnato-recitatief met hoorns, terwijl een recitatief eigenlijk door strijkers wordt begeleid. Het valt op dat Telemann heel graag met de kleuren van de instrumenten speelt.

Hoe pak je het vocaal aan?

Er zijn vijf vocale solisten die ook de koorpassages zullen meezingen met de andere vier ripieni-zangers. De zangers hebben het Duits als moedertaal of hebben heel veel ervaring met het zingen van Duitse teksten. Je merkt aan de compositie dat Telemann heel veel aandacht heeft geschonken aan de taal en de tekstplaatsing. Ik vind het dus essentieel dat de tekst heel goed verstaanbaar is en ik zal daar ook met de zangers hard aan werken. De morele boodschap van de compositie moet goed overkomen bij het publiek.

Frederic Delmotte

■ **il Gardellino:**
Der Tag des Gerichts
Zondag 11.03.18, 15.00, AMUZ